

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Чень Менмен «Творча спадщина Хуан Цзи в контексті
академічного китайського музичного мистецтва ХХ століття»,
представленого на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво

Одним з нових напрямків розвитку українського музикознавства стала китайська музика, досить далека в географічному та ментальному відношенні від європейського мистецтва. Найважливішим сполучною ланкою між Україною і Китаєм стали китайські студенти та аспіранти, які в останні роки вважають за краще вчитися в Україні. Отримуючи в нашій країні основи європейської музичної освіти, вони збагачують музичне середовище України елементами своєї культури. Таким чином, через представників китайської національності – її носіїв – ми маємо унікальну можливість пізнання та розширення уявлень про китайську музику та музикантів.

Дисертація Чень Менмен присвячена творчості видатного китайського, музикознавця, викладача, музичного діяча Хуан Цзи (1901–1938) – одного з фундаторів академічного китайського музичного мистецтва ХХ століття. Засуджений під час «культурної революції» (1966 – 1976 рр.) за привнесення до китайської музичної культури інонаціональних (західних) впливів, музикант, творча спадщина якого була заборонена для виконання, вивчення та посилення, здобув посмертну реабілітацію тільки у 1990-х роках.

Зауважимо, що формулювання теми представленої дослідження дозволяє виокремити якнайширший контекст діяльності китайського митця в царині національного академічного мистецтва, розглянувши весь арсенал видів діяльності та представити музиканта як універсальну особистість. Тобто, надати історичну оцінку не тільки композиторському доробку Хуан Цзи, але й його музикознавчій, педагогічній, громадській діяльності. Отже, є підстави

охарактеризувати тему дослідження Чень Менмен як актуальну, що достойна самої серйозної уваги та масштабного вивчення.

В дисертації Чень Менмен вирішується кілька солідних наукових завдань, серед яких виокремимо наступні:

- розглядається специфіка історичного часу Хуан Цзи як перехідної доби в історії Китаю;
- визначено коло творчих звершень Хуан Цзи як фундатора китайського професійного академічного музичного мистецтва;
- надано типологію творчих особистостей Хуан Цзи та його «чотирьох великих учнів» – Хей Лютіна, Чень Тяньхе, Цзянь Динсяня, Лю Сюйаня; встановлено внутрішньо-жанрову структуру камерно-вокальної творчості «китайського Шуберта»;
- виявлено історичне значення та жанрово-стильові особливості творів великої форми у творчості композитора.

Всі наукові завдання спрямовані на досягнення головної мети дослідження – оцінити значущість творчої спадщини Хуан Цзи в контексті китайського музичного академічного мистецтва першої третини ХХ століття.

Однією з важливих позитивних рис представленої роботи є теоретико-методологічна база, яка налічує праці з різних напрямів європейського історико-теоретичного музикознавства. Вагому частину становить доробок китайських дослідників, присвячений національній культурі, в якій закладено засади музичного професіоналізму, вітчизняного вокального мистецтва і педагогіки, досліджень із загальних питань історії, етнографії, традиційної та професійної музики Китаю.

Особливий інтерес з позиції заявленої теми становить література про життєвий і творчий шлях Хуан Цзи. Зауважимо, що починаючи з 1980-х років китайські науковці починають виявляти зацікавленість до творчості музиканта, про що свідчать публікації, наведені в списку використаних джерел: статті Д'єн Пенхай (1981), Цянь Ренькан (1997), Гоу І (2007), Чжан Мін (2007), Лю Юйцін (2008), Фен Вей (2008), Чжао Чуньмей (2010). Ознайомлення з даним

публікаціями ще раз доводить наукову новизну дослідження Чень Менмен, оскільки жодна з праць не висвітлює в повній мірі багатогранний внесок Хуан Цзи в заснування національного музичного мистецтва «Нового Китаю».

Структура дисертації відображає її концептуальну направленість та дозволяє виокремлювати магістральні напрями. Розділи дослідження логічно пов'язані між собою, а виклад матеріалу є докладним.

Багатовекторність творчої діяльності Хуан Цзи як універсальної особистості переконливо розкривається у Першому розділі на прикладі історичного нарису, який реконструює картину життєтворчості китайського митця в контексті його часу, політичної ситуації, переломних зрушень у національній музичній культурі.

В праці Чень Менмен ми знаходимо інформацію, яка суттєво розширює наші уявлення про становлення академічного музичного мистецтва Китаю у першій половині ХХ століття. Оскільки основна увага зазвичай була прикута до могутньої постаті Сяо Юмея¹, фігура Хуан Цзи здебільшого залишалася в тіні через короткий вік життя та семирічний період творчої діяльності, що викликає порівняння його долі з геніальним європейським митцем Ф. Шубертом.

Автор дисертації наголошує, що, незважаючи на надто короткий час життя, «значення творчої спадщини митця в процесі формування новітньої музичної культури Піднебесної важко переоцінити» [с. 31 дисертації]. Дослідник підкріплює історичну роль Хуан Цзи твердженнями китайських музикантів різних поколінь. Один з них – власне учень видатного майстра – Хе Лутін, якого прийнято вважати першим професійним композитором, що отримав музичну освіту в Китаї. На жаль, в багатьох відомих наукових

¹ Наприклад, див.: 金桥. 萧友梅与中国近代音乐教育 : 博士学位论文 : 上海音乐学院, 2003. 183 页. (Цзін Чіо. Сяо Юмей та китайська сучасна музика : доктор. дис. Шанхай : Шанхайська консерваторія, 2003. 183 с.)

джерелах (Бянг Менг², Ван Юйхе³, Вей Сінь⁴, Ліан Маочунь⁵), де висвітлюється конкурс композиції, започаткований Олександром Черепніним, на якому переміг Хе Лутін, роль його вчителя Хуан Цзи практично не визначається. Тому так важливо почути від одного з найталановитих учнів та продовжувачів Хуан Цзи оцінку творчості його вчителя.

Дисертант наводить уривок статті Хе Лютіна «Спогади пана Хуан Цзи», виданого у журналі «Музична сцена» 1983 року : «Хуан Цзи (Huang Zi) <...> став одним з перших музикантів, хто, діставши професійну освіту на Заході (навчався в Європі та США), специфікував принципи європейської композиторської творчості для музичного мистецтва Китаю першої третини ХХ століття та упровадив до національної музичної творчості основи західної композиторської майстерності» [с. 31 дисертації]. Даний вислів, що розміщений в односторінковій публікації, ще раз доводить необхідність «повернення» та всебічного розгляду досягнень Хуан Цзи, які мають «широкомасштабний та комплексний характер» [с.32 дисертації] в сфері музичної культури Китаю.

З великим інтересом сприймається інформація про фортепіанний поліфонічний стиль Хуан Цзи – твори, що були написані у період навчання в США. Хоч композитор і не звертався більше до зразків «учнівської поліфонії», стає очевидною його роль у впровадженні основ поліфонічної техніки у національну культуру. Тим більш виразним постає проростання «зерен» поліфонії, закладених саме Хуан Цзи у фортепіанних творах «Флейта пастушка» Хе Лутіна, Прелюдиях і фугах Дін Шаньде, Чен Жимінга, Ван Лісаня та інших китайських митців.

² 卞萌 . 中国钢琴文化之形成与发展. 北京 : 华乐. 1996. (Бянг Менг. Формування та розвиток фортепіанної культури в Китаї. Пекін : Хуа Юе. 1996.).

³ 汪毓和. 在中西音乐文化交融下本世纪上半叶的中国新音乐. 载北京中央音乐学院学报. 1995. № 2. 24页.; № 3. 16页; № 4. 10页. (Ван Юйхе. Нова китайська музика першої половини ХХ століття та синтез східних та західних тенденцій. Журнал Пекінської державної консерваторії. 1995. № 2. С. 24 ; № 3. С. 16 ; № 4. С. 10.).

⁴ 魏欣. 浅论中国钢琴作品的创作特点 . 中国音乐. 2004. № 3. 82–83页 (Вей Сінь. Китайська фортепіанна музика. Китайська музика. 2004. № 3. С. 82–83.)

⁵ 梁茂春. 百年音乐之声 . 北京 : 中国经济. 2001. (Ліан Маочунь. Музичні звуки століття. Пекін : Китайська економіка, 2001).

До цікавих і теоретично вагомих результатів дисертації віднесемо огляд наукових розробок Хуан Цзи, присвячених питанням гармонії, музичного стилю, взаємодії змісту і форми, музичної естетики та педагогіки, завдяки чому можна дізнатися про найважливіші погляди їх автора щодо розвитку музичного мистецтва та виховання молодого покоління китайських музикантів.

Нарешті, дослідник подає типологію універсальної творчої особистості Хуан Цзи, відносячи його «до типу музиканта-творця, в структурі індивідуальності якого поєднуються шість типів універсальної творчої особистості – композитор, поет, музикознавець, викладач, диригент, музичний діяч» [с.58 дисертації].

Другий (центральний) розділ роботи присвячений вокальній творчості «китайського Шуберта». Незважаючи на те, що сьогодні вокальне мистецтво Китаю вже не раз ставало предметом дослідницьких інтересів, в тому числі, й в Україні, вокальний доробок Хуан Цзи все ж залишався недостатньо вивченим. Дисертант значно розширює наші уявлення про жанр китайської художньої пісні в доробку композитора, розкриваючи його різновиди. В науковий обіг українського музикознавства вводиться новий музичний матеріал: «Пісня про закони неба», «Пісня вічного жалю», вокальні мініатюри на старовинні китайські тексти («Пливти у човні», «Квітка — не квітка», «Ода сходження на вершину», «Ворожбит») та вірші національних поетів-сучасників («Йдучи снігом», «Що розповів західний вітер», ода «Сини Півдня. Враження від сходження на Бейгу»), вокальний цикл «пісень спасіння», музика до кінофільму, пісня-протест «Закони неба», тощо.

Одним з найцінніших відкриттів дисертаційного дослідження назвемо вокальну та хорову музику Хуан Цзи на англійські вірші – унікальний приклад інтеграційного впливу іншомовної фонетики та «некитайського» сюжету на інтонаційну специфіку вокальної лірики композитора.

Ораторіально-хорова та симфонічна творчість Хуан Цзи, що розглядається у Третьому розділі, постає як яскравий зразок уведення до

національного контексту жанрів європейського походження, започаткування та розвиток вокального багатоголосся та інструментально-оркестрової музики західного зразку, не притаманного китайській музичній традиції попередніх часів. Дисертант стверджує, що вказані напрями композиторської діяльності Хуан Цзи стали основою жанрово-стильової системи новітньої національної музичної творчості.

Висновки роботи логічно побудовані, в повній мірі розкривають зміст поставлених завдань. Таким чином, можна констатувати, що отримані автором наукові результати є цінним внеском в сучасне китайське та світове музикознавство, а розроблена наукова концепція має подальшу перспективу вивчення.

Між тим, обов'язок опонента примушує висловити і деякі зауваження й міркування:

1. Аналізуючи вокально-ліричні та хорові твори Хуан Цзи, написані на англійській мові, дисертант не вказує, як змінюються музично-виразові засоби порівняно з китайськомовними зразками.

2. Цікаво дізнатися про долю наукових праць Хуан Цзи. Чи збереглися вони до цього часу і в якому вигляді існують джерела, що були проаналізовані в роботі?

2. В процесі аналізу конкретних музичних творів в тексті роботи відсутні посилання на джерела, наявність указаних нотних видань, рукописів, чи нотних прикладів. Їх наявність в дослідженні була би бажаною і підсилила би враження від ознайомлення з текстом.

4. Перспективним напрямом дослідження вбачається порівняння творчих поглядів на розвиток музичного мистецтва та основних здобутків в сфері композиції Хуан Цзи з його видатним сучасником Сі Сінхаєм (1905–1945). Обидва музиканта мали дещо схожу долю, нетривалий термін життя, навчалися за кордоном, визначили жанри вокальної, хорової та симфонічної музики як пріоритетні. В чому Ви бачите спільне та відмінне у напрямках творчості двох фундаторів китайського музичного мистецтва ХХ століття?

